

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΑΚΚΑ

Η τουρκική πολιτική στη Μέση Ανατολή

Η συνθήκη της Λωζάννης σηματοδότησε τη δημιουργία του σύγχρονου τουρκικού κράτους και επηρέασε καθοριστικά την εξωτερική του πολιτική. Βασική αρχή αυτής της πολιτικής, όπως διατυπώθηκε από τον Κεμάλ Ατατούρκ το 1931 κατά τη διάρκεια περιοδείας του στην Ανατολία, ήταν το «ειρήνη στην πατρίδα, ειρήνη στον κόσμο» (yurtta sulh, cihanda sulh). Η εν λόγω αρχή αντικατόπτριζε την πεποίθηση του τούρκου ηγέτη ότι η εσωτερική και η εξωτερική πολιτική της χώρας ήταν αλληλένδετη και ενιαία, ενώ ιεραρχούσε την εσωτερική σταθερότητα ως το θεμέλιο για μια επιτυχημένη εξωτερική πολιτική, που θα συνέβαλε στη διεθνή τάξη και ασφάλεια. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτού του πολιτικού ρεαλισμού στην εξωτερική πολιτική της Τουρκίας ήταν η γόνιμη συνεργασία με τη Σοβιετική Ένωση, παρά την αντικομμουνιστική της πολιτική στο εσωτερικό, η προσέγγιση με την Ελλάδα και τους Αγγλο-Γάλλους τη δεκαετία του 1930, παρά τις πικρές εμπειρίες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και της συνθήκης των Σεβρών, που διαμέλιζε την Οθωμανική αυτοκρατορία, και οι καλές σχέσεις με αντιδημοκρατικά και αναθεωρητικά καθεστώτα, όπως με τη φασιστική Ιταλία και τη ναζιστική Γερμανία.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 η Τουρκία ήταν μια κατεστραμμένη από τον πόλεμο χώρα, ιδιαίτερα αδύναμη και ευάλωτη. Η εσωτερική σταθερότητα και ανασυγκρότηση ήταν εκ των ων ουκ άνευ για την ανάπτυξή της. Ο Κεμάλ Ατατούρκ επικεντρώθηκε στον εκσυγχρονισμό του νεοσύστατου κράτους, χωρίς όμως να αγνοήσει τον ζωτικό για τη χώρα του χώρο της Μέσης Ανατολής. Υπήρχαν συννοριακά ζητήματα μετά τη συνθήκη της Λωζάννης που έπρεπε να διευθετηθούν, ιδίως σε σχέση με το Ιράν και το Ιράκ, ενώ η βελτίωση του εμπορίου και των μεταφορών αποτέλεσε πρωταρχικό του μέλημα, ώστε η Τουρκία να καταστεί ισχυρός οικονομικός δρων στην περιοχή.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1930, καθώς οι διεθνείς ισορροπίες μετα-

βάλλονταν και ο κίνδυνος μιας νέας παγκόσμιας ανάφλεξης γινόταν πιο ορατός, το τουρκικό κράτος ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες για την εξυπηρέτηση των εθνικών του συμφερόντων και την περιφερειακή σταθερότητα. Το 1936 υπέγραψε τη συνθήκη του Μοντρέ, με την οποία ανέκτησε τον έλεγχο των Στενών του Ιούλιου του 1937 υπέγραψε με το Ιράν, το Ιράκ και το Αφγανιστάν το σύμφωνο Σαανταμπάντ, το οποίο προέβλεπε αμοιβαία φιλία και συνεργασία, αναγνώριση των υφιστάμενων κρατικών συνόρων και στρατιωτική βοήθεια σε περίπτωση που μία από τις τέσσερις χώρες δεχόταν επίθεση από άλλη μη συμμαχική χώρα και το 1939 προσάρτησε την Αλεξανδρέττα/επαρχία Χατάι από τη Συρία.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εμπλοκή της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή κατά τις δεκαετίες του 1920 και 1930 ήταν πολύ πιο περιορισμένη σε έκταση και σημασία σε σχέση με την οθωμανική εποχή. Προείκε η εσωτερική αναμόρφωση της χώρας με βάση τα δυτικά πρότυπα. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η μεσανατολική πολιτική της Τουρκίας διαφοροποιήθηκε. Στα χρόνια του μεσοπολέμου η εξωτερική πολιτική της ήταν προσανατολισμένη στην αποκατάσταση των σχέσεων με τις Μεγάλες Δυνάμεις μέσω συνθηκών φιλίας και ουδετερότητας. Αντίθετα, μεταπολεμικά η εξωτερική της πολιτική καθορίστηκε από τη διπολική ψυχροπολεμική αντιπαράθεση στο πλαίσιο των συμμαχιών του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαγδάτης για τη Μέση Ανατολή. Προτεραιότητα δόθηκε, τουλάχιστον ως το 1964, στα συμμαχικά παρά στα εθνικά συμφέροντά της (αντιμετώπιση κομμουνισμού και νασιερισμού) με αποτέλεσμα να αποξενωθεί από ριζοσπαστικά αραβικά κράτη, όπως της Αιγύπτου και της Συρίας. Μόνο μετά τον νεοοθωμανικό προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής της στις αρχές του αιώνα που διανύουμε, οι ιστορικοί δεσμοί της με τη Μέση Ανατολή άρχισαν να αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και να αποκαθίστανται.

Ο Ιωάννης Σακκάς είναι καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας της Μεσογείου στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου.